

המאסף

לשנת

ה'תק"ן

תקופה רביעית

המונח אלול

Königsberg und Berlin 1790.
In der orientalischen Buchdruckerey.

לוח הכתבים

צד

שירים

דלז

משה בן גרעון

שיר שמינית

שכ

ב — כ — י

פתי יאמין לכל דבר

זכז

ר — י

לא אהרש בדיו

שכז

הנ"ל

מה תשתוחחי נפשי

שכז

ר' יוסף טראפלאוויץ

על דבר השלום

באוד ספרי הקודש

שכז

ר' דוד פרידלענדר

איוב קאפי' כ"ח

שכז

ר' אהרן וואלפסאחן

שצלה ביהושע י"ז

קורות העתים

דלז

מהבינת נפש שפארטאנד ר' יוסף בר"ה בר"ן

שכז

מהמנהשים אשר הו' ליונים הנ"ל

מכתבים שונים

שז

ר' מענדל כרעפלוויץ

על הנוך הבנים בחכמות

מיד

ד' שלמה פאפנהיים

הערות באיזה ענינים

אגרת אל המאספים עם

שלז

ר' דוד מהעאדאר

הערות מן

שז

מאספים

נאכריכט

בקורת ספרים חדשים

שזז

המשך על שירי הפארת . "

שכז

המשך כהנ"ל . "

שזז

על ספר מופא לשון אמת

המאסף

ה' תק"ן

תקופה רביעית

צד

רנ"ז

שכ

שכז

שכח

שכט

שכ

שכ

רנ"ז

שכז

שכ

שכ

שכ

שכ

שכ

שכ

שכ

עת לאסוף ועת לפזר •

קנא
עד
גם
שם
יצא
כפי
אין
אז

המאסף

חדש תמוז תקן

שירים

שיר שמינית

קנארה והכבוד והתאורה
עד מורת ונהגוני ועד חקבר
גם ירדפוני עוד לאין תקנה •
שקר עלי שקר עדי אין שקר
יצאו שלשתם עד סבות רוח
רבות בנוצתם מלאות אבר
אף יעצור חיל לנגדם יצר ?
או יחדל לכסוף ולאסוף בצר ?

איכה

ז ב 2 7

(רצב)

אִיכָה עֲצוּר אוֹכֵל הַמֶּזֶן קִנְיָאָה
עַד אֲחֻזָּה זָעִיר כְּעֵת שִׁחְקָתָהּ
גַּם יוֹם יֵאָסֶר אֲרָאָה בְּאִישׁ שְׂנֵאָה
יִתֵּר שְׂאֵת כְּבוֹד וְכוּ נִדְבָקָתָהּ
יֵאִיךְ אֲחֻזָּה אִשָּׁה לְחֹד נִגְאָה
גַּם לֹא לֵבב תִּתְּאוּ וְהִיא דוֹפְקָתָהּ
יֵאִיכָה בְּתוֹךְ הָאִשׁ וְיֵאִיךְ אוֹכֵל
לְהִיזוֹת סִנֵּה בּוֹעֵר וְלֹא אֵפֶל ?

הָפֵל , הַבְּלִים אִמְרָה קִהְלָת ,
אֵפֶל אֲבָלִים הוּא וְהַפֵּל הָפֵל ;
כִּי כָל שִׁשּׁוֹן תִּבְּל לְאִין תּוֹעֵלָתָהּ
גַּם פֶּל כְּבוֹד עוֹלָם הִלָּא אֵל אֵפֶל ,
כִּי תִתְּכֹנֶנָה נִהְפָּכָה אִפְּלָת ,
אִמְשׁ לְמִלְךָ , מְחַבֵּרֵת אֵל נָפֵל ;
מִעֵת לְעֵת , מִמַּעַט כְּהִרְף עֵין ,
פֶּל הִיקוֹם נִהְפָּךְ לְאֵל וְאִין ?

מוֹשֶׁה בֶּן גִּדְעוֹן אֲבוּרֵי עֲנָמִי .

אל

(*

קורות העתים

מתכונת נפש השפארטאנר והאטעניענור *

(חמשך המאסף לחודש אייר)

כבר אמרנו שביונים היו גבורים ואנשי חיל . והטלחמס הראשונה אשר נה הראו את גבורתם ותקפם היתה מלחמת טראיא . אבל אנשי אטענן ושפארטא היו הגבורים בכל אנשי יון . כי גבורת אנשי אטענן הנכלמה כאשר בדבר ממנה להלן לא היתה רק עם קצר וזמן מועט / וגבורת מאטעדאניען לא הליתה גם כן רק בימי המלך פיליפוס וכנו אלכסנדר , ואולם אנשי אטענן ושפארטא הליתו ועמדו בגבורתם ימים רבים , ובהלחמם משלו אחרי כן גם על אותן זכרנו . ואם תשים לבך לדעת על מה רמה קיון האנשים האלה ומדוע גברו וגם עתקו כל כך , תראה ותמלא שתי סבות שונות . כי בשפארטא היתה הסנה מנוך הבנים כאשר היה עליהם ליקורב כמו שכתבנו למעלה * כי חנכו את הבנים בגבורהם לסבול עול כבד ותלאות המלחמה , כי בניהם הורגלו מנעוריהם ללכת יחף , לישן על הארץ , לסבול קור וחום , לרעוב ולצמוא , לסבול מכה וחצורה מבלי שת קול בבני ולנאזק נאקה . וגם ההרגל אשר הורגלו מיום היותם לשמוע ולהקשיב לקול הזקנים והישישים , היה להם לקועלת גדול בדבר המלחמה כאשר יבין כל איש משכיל את זאת מעצמו / והדברים האלה היו אשר חוקו ואמנו את לב שפארטא , ונעשו ביום קרב כאריות וכפידים אשר אם עברו ורמסו וטרפו ואין מליל . ואולם אנשי האטעניענור אף כי לא הורגלו מנעוריהם על פי הסדר הזה מכל מקום הליתו וגברו גם המה מחמת סבת רדיפת הכבוד אשר היתה בשיניהם חוק מאוד , כי על ידי כך התחוקו והתאמנו מאוד לעשות להם שם בארץ כאחד הגדולים אשר היה בקבל הזאת , גם

* עיין במאסף לחודש אייר .

גם מחוק קנאתם את אנשי שפארטא לבשו צנדי עוז ויתחוקו
במאור • ויתחוק חכמת הכבוד הוחת , התקינו לעשות כבוד
גדול לכל איש ואיש אשר יתקן נפשו למוט בעד עירו וארצו ,
ויקומו להאיש הזה מצבה גדולה ועליה כתובים מעשי האיש
הזה תקבו וגבורתו למען יהיה לזכרון תמיד לדור אחרון ,
והמשוררים והמלילים נשאו עליו שירים ומלילות ויהללו בשפתיו
מעטיו • וזה הוא אשר עורר לבב האשעניעמור להלחם
בעד ארצה ולהשליך את נפשו מגד • —

ואם נשימה עין על חכמת אנשי שפארטא ואנשי אשהען
נראה כי הנה שונים בחכונתם מאוד • כי אנשי
שפארטא היו קשי לבב ולא ידעו חמלה וחנינה , ואנשי אשהען
היו טובים ורך לבב מאוד , ואם חטאו לפעמים בנבון
עליהם הכעס והרגז , לא עמדו ימים רבים עד שהכירו את
חטאם ויזרו את פשעם • השפארטאגור החקיקו מעליהם
החכמות והידועות ויהיו סוגי תענוג ועדן , ואולם אנשי
אשהען היו חכמי גדולים ונבונים הלליו ועשו פרי בידועות
ובמלאכת מחשבת ונכל אומניות ומשפטים וטעמים בדברים
האלה היו למופת בארץ • מהם נאו כל האמנים והמשוררים
הגדולים על פני תבל אשר היו אחרי כן למורים , ועוד
היום אנחנו משתוממים ומשתאפים על טוב טעמים בראיותינו
המעט אשר נשאר לנו מהם • בכל הדברים האלה היו אנשי
שתי הארצות האלה שונים אלה מאלה , אבל דבר אחד לכולם
והוא חכמת החפשי והחירות , כי האהבה הזאת היתה כמעט
לכל תשוקתיהם ואמויהם •

מאמנות היונים

כל איש משביל הקורא בדברי הקורות הראשונים אשר היו
בימי קדם יראה ויבין כי מעולם כל גויי ועמי הארץ
האמינו וידעו כי יש צורא ומחדש להארץ , וכי הוא המנהיג
אותה ומעמידה ועל כיון תקום • אבל אחרי שרוב בני האדם
אינם נותנים לב למחשבות עמוקות ונשגבות , ונפרט בימים
הראשונים

(רצח)

הראשונים אשר לא רבו עוד הספרים בארץ / והחושך כסה
פני קבל וימשכו כעור / על כן תעו העמים ויחשבו מחשבות
זרות ואלימות מן ה' ועלמותו / ויאמינו כי הדבר אשר טוב
להם / ייעב גם לו / ואת אשר רע בעיניהם ירע גם לו / כי
לגם עמו מהשכל דרכי ה' כי לא כמחשבות אדם מחשבותיו ולא
כדרכים דרכי' / על כן תמלא כי כל הנוס והעמים הקריבו
לאליהם קרבנות ומנחות / נחשט שיעב לאליהם המתנות
אשר יתנו לו כאשר יעב בעיניהם אם יקריב איש להם מנחה
או נדבה * • ונרצות הימים השתגעו עוד יותר מזה ויחשבו
כי אליהם ישנה נעדרם את חוקי העבד ויעשה להם כסים
ונפלות • עוד הוסיפו לעשות להם דבר מגיד עתידות (נדמות
האורים והתומים הקדושים אשר היה לנו) אשר קראוהו בשם
אראקל • גם בניאי שקר / חוויס חולמים מכשפים מנחשים
ידעונים וכל זנא האנשים הנודחים מלגם דברי שקר ותרמית
והמתעים את לבות בני האדם / היו להם ולא חסרו דבר •
אך דע לך / אף שהלכו הנוס האלה דרך זר וירנו כאות נפסס
מספר אליהם / בכל זאת האמינו שיש אליהם אחד עליון
וגדול על כולם / והאלהים האחרים המה קחת ממלחתו כמשרתי
ועושי דברו • גם רוב ההגלים והתעטועים אשר תמלא שגדלו
מאליהם לא יהיו בעיניך כי הם המשלים / מרומם נחוכס דבר
אחר / ואף שהמון העם באותו הדור היו מאמינים בהגלים
האלה / מכל מקום החכמים ביניהם ידעו כי רק משלים המה /
ומה לנו לחוש לאמונת ההמון הלא נודע שההמון יאמין לכל
דבר / ואיה לאוס וגוי בארץ אשר ההמון בו לא יאמין לדברי
רוח

* אפס השמר לך לחשוב מחשבה זרה לשפוט מדברים אחר דברתי פה מחשבי
העמים / על מעשי אבותינו הקדושים / תליה לנו כי כרחוק מזרח
ממערב כן רחוק דרכינו ודרכיהם / כי הקרבנות אשר הקריבו אבותינו בימים
ההם היה על פי ה' האל הנאמן / וכאשר דבר אחרי כן פנים אל פנים עם משה
עבדו ויזהרו להקריב לפניו עולה מנחה וזבחים / לא כן דרכי העמים ההם אשר
כאזת כספם הקריבו ולא לאליהם האל הנאמן / כי אם לאליהם ולשעירים / אשר
לא יועילו ולא וינילו •

רוח ואלות , זה נכח וזה נכח . על כן אם תשפט על דעות
עם אחד לא להמונ תשפט כי אם להגדולים ושחכמים ועל פיהם
תשפט אם ישר פעלם אם לא .

מחנני ומועדי היונים *

אנחנו לא נזכיר בזה כי אם החנים והמועדים היותר ידועים
ומפורסם לנדם , כי הקענים וכמות ערך רבים
המה ואין לנו תועלת אם יודעו לנו אם לא . שלשה מועדים
לאנשי יון אשר מפורסם מאוד , והם מועדי פֶּאֶרְטֶהֶנְעֶנְעֶא ,
מועד על יוני , ומועד באֶבֶס . המועד הראשון חנו
לכאללה במועדווא (*) ושני מיני חב היו : חב הקטן
וחב .

(*) במועדווא יקראת גם כן בשם פֶּאֶרְטֶהֶנְעֶנְעֶא , היא היכה בת האל ופוטמער ,
ובאלו המושלים שלם מלאו כאשר היה עליו הכתר פֶּלֶרְקֶאן ,
והיא היכה שרת החכמה , כי גם יופיער שלל לפעמים את ביה . ידע לך
אבריו הקורא ! כי בזה המסל , אנו הקדמונים להודיע , שהחכמה לא נקשרת רק
בזיכרון ועבודה רבה , ושומע הנפש אם העיון והמחשבה בראש הוא , על כן
אחרו שלילה מיועצור שרת החכמה וישם מלאש יופיער על הכאת החרם ,
גם הראו בזה כי החכמה משמחת תמיד , ובחכמה עשה ויעשה ה' את כל , כי
יופיער היה העיון על כל האליהם וכל זאת שלל את ביה . מועדווא בראת
לחיה את בני האדם לגנות להם בחים החת אשר יפנו לבנים באלהים , ותלמד
אברהם ללמוד ולשנות , גם הבנה הרפואה ועיסוקי מלחמה הודיעה להם .
ובאשר לחמו הנפילים עם אלהים (המסל היה מוכנה בחושך ואפילה , והחוששים
כי מלאו כדמותו בחרתו הקדושה , שנו מאל כי לא עלה על לב הכותב הדורס
לפסוק דבר כזה) הודיעה מועדווא את נבחרה ועולם ידה , היא בנתה את
העיר אֶרְהֶנְעֶנְעֶא הראשונה , היא הוסיפה את היונים במלחמת טרואה
וחצי תמיד עומ . מכל זאת מובל להפיל את מולא הדבר מהמסל קה ובי
הוא מורה תמיד על קנין החכמה כי החכמה פועלת בכל ובמו שאמר הכנס
בחתולות הנפש לך מלחמה . היונים זיירו את מועדווא בכתולה יפה , עיניה
זהרו כזהר הקרקע , והכרת פניה ענתה על עוזם ונבחרה , כופע יסועה על
ראשה , ערין על כשנה , ומן אשר יקרא בשם פֶּלֶרְקֶא על לנה , ובימיה
חלית

וחב גדול . חב הקצן חבו ככל שזה וחב גדול . חבו קטיר
 סקן ארבעה שנים . בימי החגים האלה התקצנו וסתעלמו
 אנשי יון במיני לחוק ושעשועים שונים . והשעשועים האלה
 נחלקו : שעשוע הארץ (ראם וועטערען) שעשוע המאבק
 (ראם רינגן) ושעשוע הוויכוח דער (וועטטערריט) בחכמה
 בננון והסיר . בחגים האלה שרו שיר לכבוד דאָרמאָדאָנס
 דאָריסטאָניטאָן , אשר לא חשבו ממות נפשם

למען גרם המלכים האכזרים מאטהאן , וכן
 שרו לכבוד שאר אנשים אשר התחזקו ועשו חיל לכבוד ארצם
 ועירם , כי כן שגחו וזמרו גם לשהראדיוולוס אשר גרם
 שלשים אנשים בחשב אספר עוד , וידוע להאליה מינערוח
 בעגורו . מה דב קומלת היו לוויכוח המננים והמסוררים
 ויגיעתם לנח אים את אחד , כי למנח עשה כבוד גדול
 ושמעוהלך כל הארץ , וע"כ התחזקו כולם והתאמנו להגדיל
 את שגם , וכן ידענו משי מסוררים גדולים בימים ההם
 עשיר'ום וזאָפאָקל'עם , אשר שיהם חגרו מיני השעשועים
 הנקראים (טראגדיען , טרוואר טיילי) ויהי
 ביום המועד ויטע השעשוע אשר עשה זאָפאָקל'עם יותר מהעשוע
 עשילום , ויתנו העם לזאָפאָקל'עם את המתנה הקאזנה ויכדוהו
 כחשפט , ויחר הדבר מאוד לפשילום כי היה זקן ממנו וימנע
 אל לבו וימת .

אדור כלום מיני הלחוק והשעשועים האלה עשו הקפה בשמחה
 ובחדוה גדולה . והפאר וסיופי בקפה הזאת היה עד בלי
 חוק , וכוחה דרך ההקפה . בתחלה התקצנו יחד כל אנשי
 העיר אנשים גסים טף וזקן בחורים ובחולות , כולם באו
 לשמוע בשמחה הזאת . ויקחו את הדגל הגדול אשר היה מכסף
 והב מעשה אורג ועליו מזוירים גבורות ומעשי אליהם ,
 והדגל

חית . עוד יזירו אלה הפעם (1766) ויענים (1765 מיון) והראו זה הדיון
 כי התכמה בחוקה משאן והחית העיר והקון בחמדיה , כי מקום הפעם
 והיענים במדבר ובחרבות . עוד הראו זה כי התכמה לא תירא ולא תירא
 מפני כל ותלך סחיד אף בין הפעם והחשים נעת .

והדגל הזה היה תקוע באניה אשר נקראת בשם האלילה /
 והאניה הזאת הובאה ממצרים עד היכל עלייוני / ולא
 ע"י סוסים ופרדים / *) ויקיפו בדגל הזה / הזקנים ראשונה
 הלכו / אחריהם אנשים אשר לא בלו צדין בימים / ואחריהם
 הנערים והטף / וישבחו ויזמרו למינערווא ויסללו לה .

המועד השני היה חג באבוס / * *) אשר קבלו היונים
 ממלכיים וגם הוא יחלק לשני מינים החב
 הקטן והחב הגדול / החב הקטן חבו היונים מחוץ לעיר על
 פני השדה בעת האסף וקראו לו לעניעא (אשר הוא בלשון יון
 יקב) והחב הגדול נקרא ריאניא על שם האליל אשר נקרא
 גם כן בשם הזה וחבו אותו ימי האביב בתוך העיר . ימי
 החגים האלה היו גם כן כל מיני לחוק ושעשועים הן על המערכה
 (קאופף=פולץ) והם על הנימה (טואביהני) בשלשה ימי
 החג

*) חג האניה היה מעשה זמון אשר חובל להבין אם למדת חכמת המכאניקה /
 ועל ידי כן התנועה האניה והלכה ידרכה .

* *) באבוס היה כן יופטער ואמו אמאלטהעא (ולעזת המלכים היתה
 אמו זעמלעלע) והמלכה (ניאפע) ניוצת היתה לו לאומנת .
 ואניה אריסטאס למורה . מינערווא הניה עליו כל ימי היותו בעיר
 בשנים / ובגדלו היה לחכם ובגור גדול ויעצור בדרך וילמד לבני האדם דברים
 רבים אשר לא ידעו לפניו . הוא המציא נשיעת החלשים ושאר עץ פרי נחמד
 ועץ / הוא החל לנעוץ כרס ולהוציא ממנו יין . את באבוס יצרו כנער חסוף
 פח / ועל ראשו קרנים קטנים (מורה על בגורתו) וחבור שרירי בפניו . גם
 יצריהו רובע על גמר (טיגער) ולשמאלו גפן מלא ענבים / ובעצו לו מלא קיפוס
 חורים ואריות / ובימינו ענב גדול אשר יבשע עירו / והיון נול בכוס אשר תחתיו
 אחרים יצריהו ערוס יושב על מרכבה ובכירים אחרים לפניו וידו רומח מעושה
 בעלי גפן הנקראים טהירוזום ובחר על ראשו מעלי ירק הנקרא עפיו . וכן
 יצריהו כניו תולדות יפות מנגנות ומזמרות ובאשם איש חסור . מכל הדברים
 חובל להטיל מצינח את כוונתו בה הענין / כי רצו להורות בה בגבורות וחקק
 היין / גם מעשה וחשק איש עבור אשר לא ירא מפני כל . ובי היין יקח לב
 וכדומה לזה רבים .

החב כזה לא מונע איש ואיש מלעשות כל מה שלבו חפץ / גם
האנשים גם הנשים רלים ושנים נעיר ונרחקות ונשדה יום
ולילה ולא ישנונו / ויהיו כמשוגעים וכאסירי דעת וילכו
בנגדים משונים / ויכרכרו ויפזזו ביערים ובשדות / ויהמו
וילוחו בקול המולה גדולה / וישאו עד בלי חוק / ונשכחון
לא ידעו בושם ויעשו תועבות גדולות ויונו איש את אשת רעהו /
וילכו חשופי ערוה / סוף הדבר נימי החב האלה עשו את כל
אשר נפש איש משכיל וחוס דרך בחלה בו . זאת אשר גם
נפסד בימים אחרים תגעלסו . מזה תראה כח האמונה !
כי גם הדבר המשווק והמקועב בעיניהם תמיד / היה בימי
החב הזה קודם בעיניהם והחטא והפשע בשאר ימים / היה
פחה מעטה לזקה ואמת !

המועד השלישי והיותר מפואר מן כל האחרים היה חג
סערעם מעליזים / * ולא היו בו
היופי כאשר היה בשני מועדים האחרים / כי אם חנו אוחו בלי
המון ושלאן / רק בשוד ובחשאי ועל כן נקראו סודות . והיונים
אמרו כי סערעם לוותה לחוב את החב הזה / ומדי ארבעה
שנים חנו אוחו מסך חשעה ימים / ויתאכסו יחד אנשים ושנים
נערים ובתולות לחוב אוחו / אך בן נכר לא היה ראוי לבוא בו .
היונים האמינו כי כל איש ואיש אשר ידע הסודות האלה יהיה
מאוס בדרך ואף אחר מותו ייטב לו / וכל איש אשר לא יגלה
לו הסודות האלה / יהיה מוחר ונענש בחייו ובמותו / ועל
כן שלחו את צניהם בעודם קטנים אל הכהנים למען יחבנו
אותם ולעבר את לבם לדעת את הסודות בהיותם אנשים /
אמנם האנשים דיאנגעס השטאיקר וזאקראטעס לא האמינו
בהגלים האלה ולא בקטלהתנך לסודות האלה כי מאסו
בהם

(*) היה היתה כח ואטורנום וסיבעלע / והיא למד את בני האדם לחרוש
לזרוע ולאסוף ולזייר לצורס / ועוד דברים מעליזים / וחלוציר כאשר יפסח
מלאה ונגדיה בנדי יושבי כפרים / יושבת על שור ובמיתה כלי מחרשות ובשמלה
שבע גדול לזרע / ומכל יד • ועל זרועה כל מלא זרעונים ובתורה שני אברים
האחר חורש והעל' זרע / ועוד שנים אשר מהם האחד דם והשני קולר •

בהם . וכן היה סדר הניהס : ימים הראשונים
הקריבו קרבנות ויעשו כחקיהם ומנהגיהם / ביום הרביעי
בין הערבים עשו הקסה נס הכל אשר היה על עגלה ושורים
מושבים אחת ורבים מגשי אשען כולבים אחרים ונידוהם פלים
מכוסים אשר היו בהם דגים וכתרים ולפנים אשר לא ראתה
אותם עין איש . ביום השמישי הלכו כולם במשואות / על דבר
אשר בקשה הערעם את בתה פראצ'רפינא בעשואות אשר
הדליקה בלש את הסר הסר ענא*) כאשר גול פלועה שר
הנהיג את בתה הנ"ל ועל כן נקרא היום יום המשואות . היום
השמי היה שנת שנתון וקודם מכולם ונקרא יא"בום (אורח) .
ביום ההוא נשאו תבנית האליל הזה כפאר ואד ונדול מאשען
לעליינים וינגנו ויומרו בקול קדול / ודרך הזה נקרא דרך
הקודם . ביום השביעי לחקו ושעשי כדרכם ולמנלח נתנו חומר
שעורים / למען הזכיר כי למדו להם סערעם לודוע שעורים
ולשחון אותם ולעשות מהם לחם . ושני ימים האחרונים לא
היו קודם כל כך . כל ימי החג הזה לא הובא איש לבית הכלל /
ובסופעים לא ישבו על פסאות למשפט . וכל איש ואיש אשר
גלה דבר זה מסודות האש מנוש יענש . ועל הדבר הזה ברשו את
דיאנאראס , וכמעט המיתו את עשילוס המסגר וא' ציביאדעס
המהולל על שלא חשבו את פיהם מלגלות

הסודות . דעות הכותנים קורות בעיתים שונות מאוד בדבר
הסודות האלה / מהם אמרו כי הכוהנים הורו לעם דברים
נשגבים אשר לא יאותו לגלות בפומבי / ומהם אמרו כי עשו
בהם הזה ומה ומועצה / ועל כן הסתירו מאוד וימיתו את האיש
המגלה לבתתי היות להם לחרפה ולבוז / אפס אין פה מקומו
להאריך בזה .

ההתיימה ברפים הבאים .

(*) הסר ענא הוא נאי ציצילוען באיטליא / ופעמים רבות מקרא הסר
הוא אש חק מקדמו ומתרים כל הכנר סביבו / ועפ"י זה נעשה המשל
מן הדלקת המשואות .

מכתבים שונים

א

אל רודפי דק ודורשי שלום אחינו בני ישראל / הלא
 הם רבני וגאונים ארץ / היושבים על כסא הדין
 ואל כל יודעי דק / שלום שלום לרחוק ולקרוב !
 בית יעקב לבו וגלבה באור ! (ישעי')

הדור אתם ראו דבר ה' אשר דבר ניד ישיביו הנביא ע"ה /
 כי יבוא העת ויביע היום / אשר ידבר איש על לב
 אחיו ללכת בדרכי ה' אשר יאורו להם . ומי עור לרחות כי
 קרוב יום ה' / ועוד מעט חכמה ודעת תהי' אמונת העמים
 חוסן ישועות . בשגם חכמי האומות אשר לא מעמנו הם
 קראו לנו לשלום . ובפרטם חכם אחד מארץ דרטיאני אך
 אנחנו מאמיני דת משה וישראל צריכים לסקל כל אגן־מכסול
 אשר ימצא בדרך / למען לא נטה ימין ושמאל / וכל מבטחנו
 תהי' לשים נוכח ה' דרכינו . ועתה הואילו נא ! אתם שופטי
 ומהירי דק להטות אוננים אל עבדיכם הדוֹלֵה ללמוד מפיהם
 מוסר חכמה ודעת . אמנם טרם תשכעו / נחנו את דברי
 הטענה דבר או לא / ואל תאשימוני מהם על ערבותי את לבי
 לדבר כאשר עש לבני . כי למה יאמרו בגוים / חכמי ישראל
 יבזו וילעיגו על כל איש חוקר ודורש האמת / כאשר שגעת
 פעמים רבות כי כן יחשבו . לכן טוב לכם להראותם שלא דברו
 נכונה / והמה זה לכם למופת צהריכם אגרות שלומים אל
 המאספים דברי חכמים / אשר נקראו בשם חברת סומרי
 טוב והתושיה / ותלדיקוני במקום אשר לדקתי / ואם לו שגיתי
 אז תבינו לי ותורוני בדרך מיסור / ואנוכי אודה על פשעי /
 ולא אקשה את ערפי לחוק את דברי נגד מופתי האמת / רק
 אעמול להגיד ולהודיע יושר ולדקת לבנכם / אל כל איש מבין /
 ואם

ואם בלשון יהודית חזברו / אשר לא ישמע כל עם ועם /
הלא ימלא אנשים טובים ולדיקים אשר דבר ה' נגע בלבם /
יתרמו דבריהם בלשונות העמים למען יראה להם / כי את
החכמה תאבדו / והאמת תדרושון / והיה זה לכם לכבוד
ולתפארת .

אולם ערם אליהם מה תכלית מכתבי / אבאר דברי הנביא
אשר זכרתי וכוונתי באור ה' . הנה ידוע שנילוני
וקרני השמש אשר יפעלו באמצעות העין במוח האדם / ידמו
ויילירו בגלגליתו ובמחשבתו תמונת כל יש הנמצא לפניו / אך
בזמן המעונן אשר בו האור עב ומעורב הרבה מן האדים העולים
מן הארץ / או לא יראו דברים הנמצאים זכים ובהירים כמו
ביום אשר השמש בגבורתו יטהר את האור מן הדברים המונעים
את קרניו מבוא בקו השווה בעין הרואה / ואם כן כל עוד
שנוספו דברים המונעים האלה / יהי האור הלך וחסור /
ואז נאמר כי הושך / יען שהחושך איננו דבר עצמית רק שלילת
האור / וכן נאמר להפך / כאשר יחסרו דברים המונעים / כי
הולך ואור . אמנם האור הוא לא יפעל כי אם על הצופי
ובפעולתו לא יולד באדם שום משפט שכלי / אם לא יהי' לו
נר ה' והוא נשמת האדם / האובסת כל רוחם ורוחם הנעשה
במוח באמצעות העין / לדמות ולהשוות איש אל אחיו / ואחרי
זאת תקח את שרביט המשפט לשפוט שפוט / אולם לא כל
משפטים אמתים אף כי לזדקים כמה לפי הפעולה או הרושם
הנעשה במוחם : יען הבדל גדול הוא / אם קרני האור
המולידים את הרשמים יולאים ובאים באור / זך ובהיר / או
באור מעורב מחלקי האדים כאשר אמרנו / וגם בחושים האחרים
יש להבדיל / אך לא אדבר מאלה . הלא תכלית דבורי הוא
האור / ובאשר פעולת הדבר המאיר תקרא אור על דבר האיר
עיני האדם בזה כן פעולת או משפט השכל יקרא אור יען
שגם בזה תאורנה מחשבות ועתונות האדם . יען שראש
משפטי השכל נולדים מחוש הראות / אם כן גם השכל יטעה
ויזדק במשפטו לפי חכונת האור אשר נכנסו בו הקרניים אשר
על ידם הוקם המשפט . אפשר כאשר יש כח לשכל לדמות
בעיוני

בעיוני הדברים אשר נראו לו כבר באמאיות עין החושי, והכח
 הזה נקרא כח המדמה, כן יש כח לשכל להרחיק הנשמי
 מהעיון, עד כי לא יותר עוד רק העיוני לבד, וזהו תהומות
 ממשלתו, כאשר לא יפנה עוד אל הבא אליו מהחושי, לדעתו
 כי יש משיגים השוטים את הכח הזה לעשות בשלמות תפקידו,
 אכן יתגדל ויתנשא לחשוב בנחשבות אשר הבדיל מהחושי,
 ואולי ילח גם להביע בדברים הרמים והנשגבים כמו נחית
 הנפש, וכיוצא בזה. ולא כל האדם זוכה לזה, לא בעבור
 שאין לו הכח ההוא, רק למען המלא דברים רבים המונעים
 אותו להבין כח הזה אל הפועל, וזריך לו עוד ללחום בשוטניו
 והשליכים במלחמתו ארצה, ואם בכל זאת נפשו נכספת מאוד
 לדעת, או תהי' רוחו לעשות מה שביכלתו, ובעזר הוא כי
 לא לשוא תהי' עמלו. ומה מאוד העוז לכל לאדם בשמונו
 שתי כוחות האלה האחת היא כח הכוספת — המנוח או
 ההתרחקות, או לדעת דבר — והיא תקרא בלשון עברי:
 הנפש. השנית היא כח הפועלת, ותקרא רוח על ההשתדלות
 להרויח את לב האדם, ואם כוחות האלה מתאחדים ר"ל
 שיכנה הרוח אל כח הכוספת וילכו שניהם יחדיו אל תכלית
 אחד, או ילחיו להשלים מה שהתחילו לעשות, ואם אמנם
 הם מתנגדים, או כי רפתה כח הכוספת, הלא אז תקבול
 ותתחזק כח הפועלת, וזה תוכל להיות לפעמים לתכלית
 ההיזק, וההפסד, לולי היטב ה' עוד לבני האדם לתת להם
 עוד גם כח השלישי, שהוא יקרא נשמה (או השכל) והיא
 תמשל בשתי כוחות הראשונות לזאת עליהן כפי שכלה, ונשמת
 שדי תבינם, יען השכל והנשמה אחת היא לכן תקרא הכח
 האחרון תמיד בשם השכל, אך השכל הזה לא יתחיל משטרו
 מיום הולד האדם רק אחר זמן מה, וזה הוא יסוד מונח
 מהחכמה הנורא, לתת בזה אל האדם ראויות חפצית, אשר
 לא לו תהי' אם ימשול השכל מיום התחלת ממשלת ב' כוחות
 הראשונות אשר זכרו, הלא אם בנקל תהייה אלה נכנעים
 לפניו ויעבדוהו כחפזו, ואז יחשוב האדם שאין לו בחירה
 כלל, ואין לו כי אם ראויות אנושית, על כן הקדים הנורא
 יתעלה ממשלת הנפש והרוח לממשלת הנשמה היא השכל. אולם
 לרוב

לרוב תהי' מחשבתו להכל ולרדק / אם שתי כוחות הנזכרות כנר
 חוקו ודס / לכן כוונתו באלו תאות ההנהגה אשר על ידה יהי'
 רגון בוראו ואל תכלית מה נברא / ואף כי זאת התאווה איננה
 לו עצמית / הלא ההנהגה ישבחה לו / והכלל הוא הקטן לפי
 דרך החנוך אשר היה לו / ולמען נבין זאת בשבט טעם ודעת /
 יפלא נא לי הקורא הנעים / אם אחר כך מעט בענין הזה /
 ואחיל את עיוני מנריאת האדם .

הנה ראיתי בלבי האדם הנברא / כל עוד היוצא לנדו / לא
 ישים לבו רק על הדברים הנזכרים לו . ואם יעמוד
 לבני עץ פרי נחמד למראה ועוב למאכל / יתענג מאוד למראות
 עינו / אך לא יגש אליו לקחת את הפרי עד כי ירעב / והיה
 כי ירעב אז יחטטנו למלאות נפשו ובעצור בכפו יגלענו וככה
 יסבה וישלם עד שיסבש / ואחרי זאת ילך לדרכו / יישב את
 ומעטה אשר עשה / ובאשר הלך ילך דרך רב / והנה ראשו
 אבריו נכדים עליו / ולא יכול ללכת עהר כנתיחה / וישב
 על הארץ ומפול עליו תרדמה וישן / ואולי כי הולך הוא את
 אשר ראה ואת אשר עשה / ובאשר חשב אליו נכסו ויין /
 ושא את רגליו וילך / ובלכתו ירעב שנית / אך יען כי פרחיק
 מאוד מהנהגה / ולא ימצא בזה דבר להשביע נפשו השוקקה /
 יזכור את העץ הפרי ואת מקום עמודו היטב / וימחר וילך
 אל המקום / ובראותו אותו מרחוק ישמח לקראתו / ויגש
 ויקח את הפרי מלא חפציו ויאכל וישבע ויותר / הנה עתה
 מתעבותיו חרבינה / בזכרו איך היה רעב ושבט / רעב והסר
 לחם / ולאחר עמלו גם שבע / יחשוב סן יבוא עוד העט
 אשר יהי' רעב ואולי גם חסר לחם / ויאמר בלבו / הלא עוב
 כי לקח בידי מפרי העץ למען לא יחסר לי אם ארעב עוד /
 ועל דרך כזה יקח את האשה אשר פגוש בדרך לחסה / לא
 כי יחשב אותה / רק למען ראות למאוו / אולם כאשר ידע
 אותה וחסר וחסר לו בנים או בנות וראה את עוב הריון וחבלי
 הלידה / ועמלה להניק את בניה / ובכל זאת אליו השוקקה —
 יען כי ידע את חולשתה או מעבר בו אם אהבתו / ולהראות
 לה מחשבות לבו / יעמול להביא טרף לביתו / וינחמה על
 על

על כאלה , וידבר על לבם , ונאמרתו אותה ידאב גם על
 בניה , ואלה יהיו לו עוד זרים בעיניו , לולי רואה אותם
 חלשים ובלי כח , ואף יחיות את רחמיו בחשבו שזוא כנגד
 להם כל זאת , יען כי האדם הטבעי לא יעשה טוב , אם
 לא יחשוב שהאדם אשר יאכל טובו ראוי הוא לכך אם מזה שיאמין
 שהוא היה סבת רעתו או מזל כי הנגדך לעונתו חלש הוא ,
 ומדאגתו פן יפול גם הוא בממורת הדין , ולא יהיה לו
 מושיע , לכן ייעז הוא לאחרים , בקומו למזל גם הוא
 עוד בעת רעתו , וכאשר ירגיל את עינו להטיב אל יוצאי
 חליו , תדלק בו להבת שלהבת האהבה , כי הרחמניות
 מביאו לידי האהבה , בראותו איך המקבל טובתו יודה את
 חולשתו , ויכניע לפניו את לבבו , אך ברבות ימי בניו ,
 והנה הוא רואה אותם שונים במעשיהם , ואם יתן דבר אל
 האחד בל האחר ולקחו ממנו , או אמר בלבו , אם כן בחוקה
 יריב איש את אחיו עתה עודם הם קטנים , וזה חין להם ,
 לו יגדלו ויתחזקו עוד , מה יעשו אז בנת ידיהם , הלא
 יערפו אותם . ונשתרנו סרעכותיו ישיב לו לבו , אין טוב
 רק להוכיח אותם על פניהם , ולהראותם איזה דרך ימלאו
 טוב כאשר חשב כן עשה , את בניו האשף , ויאמר להם
 לאמר : שמעו בני , אתם ראיתם , איך אביתי עד היום
 הזה , לעשות את אשר טוב לכם , ואנכי היה אהיה עוד לכם
 לאב , אם לדברי תשמעו , ואם מאוהבי תשמרו , לכן אל
 תנאלוני במעשיכם הרעים , הלא אחים תהיו , אם תכרתו
 צרות שלום ביניכם , להיות כאיש אחד , ולא יתנגדו עוד
 מחשבותיכם , דעו וראו כי יש חיות טורפות בארץ , כאשר
 צעירי ראיתי , איך הם טורפים ואוכלים את בשר דמוס ,
 ולמה נהיה כאחד מזהם להיות להם לשלל , אם לא נקח מהם
 נקמה בהתאחדות כוחנו . הלא גם אותי כבר ערמו , לולי
 שמהי נפשי בצפי להלחם עמם , בקשת הזה אשר עשיתי לי ,
 ואם חרבה עלי חית השדה , הלא גם עוד הזה לשוא יהיה .
 הא לכם קשתות האלה , אשר זה ימים אחדים לכם הכינותי
 בכינו כלי המות האלה ולמדו היטב להדריכם ולירות החצים אל
 המנקשים את נפשכם , אך השמרו מדרוך איש את אחיו למה

תאבדו ואומי תשכלו . אחרי הדברים האלה וילכו הנערים
בשדה , וכלי מלחמתם בידם , ויקר המקרה והנה שתי חיות
טורפות לקראתם שאנו ויפול לבם , ולהכל היטה עורתם
אשר בידם , לולי אביהם אשר עינו תמיד על דרכיהם להושעם
בא , חיש מהר דרך קשמו , ויפל חיה אחת על הארץ ,
אך ערס דרך שנית את קשמו , ותרץ אליה שנית הנשירה ,
ופיה פתרה לכלי חק לבלוע אותו כשאל חיים , ויהי כראות
הנערים זאת אביהם , שכוה דאגת נפשם , וידריכו גם
הם את קשמת , והנה חלם בא עד המטרה , ויעבור בנען
החיה עד כי נכלה מת ארצה . עתה שאביהם ממות האילו ,
מה מאוד פונו ורקדו , וירונו אליה ויפלו על זואריו וישקו
אותו ויאמרו לו הלא עזתך עמדה לנו . היה אחה לנו
למורה דרך , ואנחנו נעשה ונשמע ככל אשר תצוה לנו .

והארה הקורא הנעים ! עמוד והסבון נפלאות אל , ואל
תחלון עוד למה זה האדם לעמל יולד , הלא תראה
ותבין שלא העמל תכלית היות האדם , רק עור יהיה לו לדעת
את כח שכלו , ולהוציא כח הזה אל הפועל עד כי ישיב ויבין
דרכי אל , ואם אחת הוא שתכלית העמל ללמד את האדם
דעת , ומה תכלית הדעת , הלמטן המנאוב אשר יסובב
לו נה ? לא כי ! רק למטן הבין שיש אלוהים שופטים בארץ
אשר יחפץ בעוביו , והחפץ בעוב לא לאבדון בראו , כי לו
שאל אחריתו , הלא הרע לאדם נתת לו הכח לדעת את זה ,
ואם גם בספק — הלא אז הללית הנהמית יותר טוב מן
הכלתם האדם , ואם ככה המטיב לכל עושה לאדם , הלא
טוב שיחניקו בניחו מנען , אך הדבר הוא כאשר אמרתי .
החפץ בעוב לא ירצה ברע , ואם כן תכלית היות האדם ועמלו
אינו רק להשיג נפשו השוקקה בשמחות נאחית , כאשר
ההתנוונות חסרונו ועוררבו למלאותו דעת . ולהגיע אל
האשר האמתי הזה , החנוך הוא דבר הכרחי לאדם , ואנוכי
הוחלתי להראות היותו הכרחי באדם העבני אשר הנאתי למשל
ולדוגמא , ומי שיש לו מוח בקדקדו יבין מהמעט אשר אמרתי ,
אך יעלה מין האדם בהענת החנוך ממדרגה ההתחונה למדרגה
העליונה

העליונה / ולא אחריך עוד כי הענין הזה גדול הוא מאד
 והמעט אשר אמרתי הוא בערכו כשמים או שלשה גרעונים בערך
 החול אשר בשפת הים / אולם די הוא להנין שהחנך דבר
 הכרחי משלש טעמים / א למען הרגל החושים אשר גם
 יניירו המחשבות והעסקונות לעשות מלאכתם בשלמות / ולולי
 זה הלא לרוב שקר יענו / ואז גם משפט השכל יאז מעוקל .
 ב לעורר האהבה אשר בלב הנער שיאהב את כל האדם / יען
 כולנו בני אל אחד נחנו / ואיך יתעב אל את המעשה אשר
 ידיו יצרו / ובאהבה הואת יבסוף גם לחברת חכמים וישמע
 כל היוצא מפייהם / וילמוד מהם לשפוט לפי הנאמר ולא לפי
 כח האמור / למען דעת להנחין היטב בין האמת לשקר /
 והשגה הואת לא ישיג כי אם בהרגילו לשמוע תמיד דעות החכמים
 אם גם שוכות הנה בלתי נתון לבי לשאול מי האומר רק מה
 הנאמר / ובהנינו היטב הדברים הנאמרים / אז יביד אל מה
 דעתו נועה / אולם מהר יסור מן הדרך הישרה / אם יושם עליו
 הדברים לקבלם באמונה שלימה וזאת בחינתם / ולא ידע רק מה
 ששמע מפי רבו / ויחשוב את הדברים אשר יאמרו אחרים להכל
 וזה יבער בלבו הכזיון נגד רעהו אשר לא יחשוב כמוהו / ומה
 גם יהיה אם יסופר לו כי האנשים החושבים שונים רולים לבטל
 צהליהם דעותיו היקרות והרמות / הלא אז גם השגה תעורר
 בלבו / ומי יעמוד לפני הקנאה ! — ובחנוך זה הנוחיל עוד
 שיגלה לבוא אל התכלית אשר הוסד לו מיוצרו . ג למען לא
 תגדל למאד לא כח הכוספת ולא כח הפועלת / רק יועזו תמיד
 יחדיו לשמוע את העצה אשר יעולה מהשכל ויכירו אחת אחת /
 איך טוב להם לתת הממשלה לבח האחרון הזה / ואשרי האיש
 אשר הצליח לסולל המסלה הואת / הלא אז יודרך שכלו אם שתי
 כוקות הנאמרות סרות למשמעתו / ולא תהיינה עוד אשה אל
 אחותה לזרור / ובערך כי יהיה השכל וך ובהיר תתבררנה גם
 המחשבות הזכות על דרך הפלא ופלא למלא משאלתו / להגיע
 בחמונה ה' / אז גם לראות את ה' יושב על כסא רם וגשם .
 ומי יתן והיה לבנו שלם לבוא אל מקדשי אל נבינה תכליתנו
 היטב / זה איש המחשיך ענה במלין בלי דעת / הלא שום ישים
 על לבו דברי הנביא אשר נבא לאמר / ולא יהיה לך עוד השמש

לאור יומם ולנוה הירח לא יאיר לך , והיה לך ה' לאור עולם
ואלהיך לתפארתך , הנה באר הנביא באר היטב , שבוא יבוא
היום ולא יאחר אשר לא נבעט עוד א' המפזים הכוללים באמצעים
החשים , רק השכל יקום כסאו מומל אשר כבוד ה' עליו יורח ,
ובמקום אשר הוא נבא והיה אור הלבנה באור החמה , ואור החמה
יהיה שבעתים באור שבעת הימים . כונת הנביא גם כזה ברורה
מאוד . הלא ידוע הוא שהלבנה איננה הוף מאיר מעצמו , רק
היא תקבל קרני השמש הנופלים עליה , ולזה לא תהיה אורה ,
כי אם בעת אשר תעמוד נוכח השמש בלתי דבר מנדל ביניהם ,
ולפעמים גם אור החמה מכוסה לעינינו , אם ביום ענן וערפל
או אם הוף אחר יעבור לפניה , ויען שהשכל מקבל ראשי עשתונותיו
באמצעים החשים , ואם אלה מוגבלים בזמן ובמקום , הלא גם
הוא אז יוגבל , לכן נבא הנביא כי הנה ימים באים אשר לא כן
יהיה , רק השכל יעשה בשלמות מלאכתו , ודבר לא יעמוד
לנבדו לשטנו , והפלא הזה אשר יעשה בארץ ביום אשר כולו
אור דמה הנביא ע"ה ואמר והיה אור הלבנה , והודיע לנו שהשכל
לא יחסך מהשכל , והוסיף עוד לאמר ואור החמה יהיה שבעתים
כונתו הוף מזה עד שלא ימנע מאורה באדים העולים מן הארץ ,
ובגלל זה אמר באור שבעת הימים והם שבעת ימי הבריאה אשר
הי' בהם האור טהור וז' / בשגם האדים אשר עלו או מהאדמה
נשארו על הארץ ולא התערבו בו כאשר הכתוב כי לא המטיר
כו' לעד , ואם כן כולו הוא משל להתפשטות הדעות הדמות .
ומי לא יבין שרוב ה' דבר בהנביא ההוא , בהודיעו לנו במאמר
קצר השתנות העמים לעוב אשר כל עבדי ה' מחכים להם ,
והמשיל משלת השכל לאור ח' ובהיר , אשר יומם וליילה לא יכבה ,
ודבר אין בארץ אשר יחסך קרניו מבוא א' הדברים אשר סביביו ,
וגם יוכל להיות שדמה הנביא באור הלבנה את האנשים המקבלים
ידעקם מן האחרים , כאשר תקבל הלבנה את אורה מן השמש ,
אך לא כן יהי' באחרית הימים הלא אז תמלא הארץ דעה את
ה' , וכל האדם ידרוש בשכלו , ואיש נבון ילבב כי תלל עליו
רוח ה' , וא' יפלא בעיניך הקרא הנבון , שפרשתי מאמר הנביא
ע"ה על דרך כמשל , הלא כל חכמי מפרשי המקרא פירשו כן
הכתוב ונוה באור 'הי' קרנים מידו לו כו' על משה רבנו ע"ה
על

על הנביא
יגדל
ועתה
נשינו
אננו
משה
האנשים
יעקב
מקרא
לכבוד
עדי
הוא דבר
הנביא לא
נניס
ומי הוא
כי יד
שקון
לכבוד
את לב
דברי
ולמנו
לכס
ומה
ואנחנו
שמש
ישראל
וכל
שכל

על הנאמר כי קרן עוד פני משה / ועל פי הדברים אשר אמרתי
 ונאמר היטב מה זה אור ה' ומה כונת הנביא — — —

ועתה הנני לכם ראשי עדת ישורון / הלא השינוי לבגדים על
 המעשים הנוראים והנפלאים אשר הבלא ה' לעשות
 בימינו / ומי אשר לא בודק יעלים שינוי הלא יראה כי
 אצבע אלהים היא / וכי ה' הנותן בליות ולב יחוש
 מעשהו / הקרב עמך קדוש ישראל / ואף אתם מהרפים לעורר לב
 האנשים / המסחרים את טוב עמנו בעמלם להקוים את שם
 יעקב . הלא אל א תשחרון שיליח את דרך החכמה אשר החלו
 מקלקל מנני עמנו לדרך בד , ואם אמור תאמרו מה לנו
 לבנות את ה' לא יבנה ? אל נא ! מורי ורבותי , האוינה
 עדי , ואראה לכם כי לא כמחשבותיכם מחשבות ה' . הלא
 הוא דבר ביד הנביא לאמר . הנה אבני שולח לכם את אליהו
 הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא / והשיב לב אבות *) על
 בניס ולב בניס על אבותם / כן אבוא והכיתי את הארץ חרס
 ומי הוא זה אשר יש לו דעת אדם ולא יבין בדברים כאלה /
 כי יד ה' תהיה ביום ההוא להשיב לב איש על אחיו / והכונה /
 שנתון יתן לנו עור וקטועה בשמות אשר יסובב להטיב את
 לבנו ולב כל האדם עם ארון כל הארץ / אך בכל זאת לא יכניע
 את לבבנו נגד רצונו / אם אנחנו מקשים את ערפנו מלשמוע
 דברי עבדיו הנביאים / המדריכים אותנו בדרך הסכל ומוסר /
 ולמען נבין זאת היטב אמר כן אבוא כו' לאמור את אבני השלח
 לכם את עבדי אשר בחרתי להטיב את דרכם ואתם תמאנו
 ואריתם הלא חרס יהי' כל הארץ והחרס הזה אינו השחתת
 ואנדת העם כולו / הנני ישראל יסקר באמרו אל הנביא נואן
 שמש לאור יומם כו' את ימושו החקים האלה מלפני גס זרע
 ישראל ישבותו כו' אמנם החרס הוא השנתת האחדות בין העם /
 וכל איש ילך בשדירות לבו / ובמחיות לבם ירצו להסיר כול
 סבל מעל שכנם / ויען שדבר אין להם עם החכמה / ולא
 ידעו

* אולי קרא הנביא מורי וקאשי העם אבות / והעם שומעי למורהם בניס
 על דבר הכתוב באלהיו / אבי אבי רכב . שראל .

ידעו חיות דרך ישכון אורה / יתנו כלאן אשר אין להם דועה /
 וינחו ענדיה' הנאמרים בגריתו / ויתלווללו לחמר / וחכמת
 מה להם הלא בנוי חכמה המה .

וצתה הנה עיניכם רואות / איך נלה ה' את סודו אל
 עבדיו הנביאים / שלא יחפון בעבודת הכרחי והאנוסי /
 רק רוח נכון לירוא אותם מאהבה . ובפרוע פרעות ישראל /
 הלא טוב כי אתם ראשי בית יעקב תתאספו יחדיו לדבר א' העם
 דבברי אהבה / ולהקל מעליהם הנושפות / כאשר עשה איהו
 הנביא ע"ה / בהוכיח את דורו / לא נחרב ולא נחנית בא
 עליהם / להחריס אותם / אך דבבר נחם אמר אל העם /
 למה אתם פוסחים על שתי הסעיפים / אם ה' אלהים לנו
 אחריו כו' / ובאשר עמדו ולא ענו / הוסיף להראות את כח
 מעשי ה' / עד כי קרא העם קול גדול / ה' הוא באלהים /
 ואולי נתן לנו ה' אות ניד הנביא בהנבאו ושלחתי כו' / למען
 בנין שהאיש אשר יסלח לנו / להורות אותנו את הדרך אשר
 גלך בה / לא בחזקה יריב ולא בקשות ידבר אתנו / רק ישים
 לפנינו את התורה אשר פי ה' יקצנו במועם דבריו / וכל העם
 ישמעו ויראו . ועל יוסר לבכם אנוכי נעתי כי בלדק את
 אמרי תשפטו / ולו איש במאוזי מרמה יסקלני / לא אשים איו
 לבי / גם לא אקלל ולא אאור אותי / כי אם אתחנן לפני אדון
 היצורים שימן לו לב טהור ורוח חדשה / למען תפקחנה עיני
 העורים ויבין כי חפץ לעקש הישרה / אולם אתם יודעי כינה
 הלא לדקדק תחשבו אל כל איש מנין אשר יעודר לנו לעשות
 כפי אשר תשיג ידו שיפולו מעיני החכמה / ונזה יללח השכל
 לבנות היכלו / ויסיר את הנחושתיים אשר הושם בם / ולא
 ינבע עוד תחת מחשבות האנשים אשר כח ומופת תנוגתם
 איננה רק שיתנו עידיהם את אשר אחרים הנידו בלתי נחמו
 דבריהם האמת אדם או לא / ואם כן כח שכלם למה להם ?
 הלא עליהם כון מאמרם ו"ל תלמיד חכם שאין לו דיעה נבילה
 טובה ממנו / באשר ידוע הוא שקלמיד חכם נקרא / הן מי
 ששכלו יד לחשוב מחשבות רבות ועסורות / וינחין גם בדברים
 אשר למד מאחרים בין טוב לרע : הן מי ששכלו עווב וגלמוד /
 יען

יען התרשל לחפש ולבחון אחרי דברי החכמה / וכל עמלו איננו
רק לחסוף ולקנץ דעות האנשים הגדולים אשר קדמונו / וזה
הוא א' תלמיד חכם אך אין לו דעה ר"ל שאין לו מעמלו
ומשכלו דעה / ויען שמעולם לא רצה לבחון ולנסה דבר על
כן לא ידע רק מה שמע מפני אחרים או מה שקרא בספרי
חכמים אם טוב ואם רע הוא / ואם יעמוד איש לנגדו לנטל
את הדעה אשר יגיד מפני האחרים אין לו כח לענות בתבונתו
ונשכלו רק יקרא בנרון לאמר / הלא זאת אשר אמרתי דעת
פלוגי אלמוני היא / ותלמיד חכם כזה פחות הערך הוא מהנבילה /
כי ערך ידיעתו חכמה רק כתשעט אשר לא יוסיף ערך עלמות
התקטענו / אולם הנבילה אף כי פחות הערך היא בכל זאת
עצמוסה היא ערכה יען ראיה היא להבחין לחיות ולטופות
אובלי בשר / ואם אמנם באמת ובחמים אנחנו רוצים לחקור
ולדרוש אחרי כל דבר אשר הושם תחת יד השכל / הלא חכמי
קלמוד יהיו לנו למופת / הלא המה בחנו ונכו את כל אשר
אמרו ואשר שמעו כבוד שכלם / ולא החרימו את ר' שמעון
המתיר בשר עוף בחלב / וגם זה קול יאזה ואמרה על דברי
ב"ש וב"א אלו ואלו דברי אלוהים חיים / והעטם / הנה פניהם
דברו במושר לבס את אשר בחנו בשכלם היטב / וזה היה יחזיק
דבריו על הכללים הנוכחים לפרש דברי תורה במקום שהם
סתומים / ואלוהים לא ירשיע לא את זה ולא את זה / אך לו
ירצה אם ילכו באחת מהדרכים האלה / ולולי זה הלא פירש
היעזר דעתו ורצונו / ולדעתי מופת חיתך הוא זה / כי רצה
אלוהים שנגעדרו בשכלנו ובתבונתנו ולא נהיה כשור לחרישה /
ההולך אחרי מוליכו מבלי יבולת לדעת מה זה ועל מה זה /
ואם גם יש לנו מלות וחקים / אשר לא נוכל לנעוט ימין ושמאל /
הלא אז הביד לנו איך ומה נעשה / ואם ישאלני השואל לאמר
לו

א' שמעתי מאיש מבין אחד פירוש על חמלה הזה / ויען אמר לי בקצור כי
איננו זוכר יצחק מה היסוד בנחנו אולם אלה דבריו כאשר שמעתי יוצאים
מפיו / ת"ח שאין לו דעה שאין לו שכל / ואם כונתו כאשר בארתי הנני אומר
לא ישר כח / בנחנו אותי דעתו / וגם רוח אחרת היסוד אמו / לא ידעתי
מה היה לו *

לו כדברך / הלא תורחנו הקדושה איננה רק בעיר פרוצה אין
 חומה ושוועלים ילכו בה / חנוכי אענונו / מה מאד הסבלת
 לשאל / פקח עיניך וראה שאמרת על הכללים הנוסדים לפרש
 דברי תורה / והם הכללים אשר נתנו לאבותינו מסיני / ועוד
 עינינו תראינה את המורים אשר יורו לנו ביושר לנס ושכלל את
 הדרך הטוב / ואלה לא ירצו לרדות בנו בדרך להכניד עולנו
 שנשמע אל כל אשר יוצא מפי איש הקורני / כאשר נמצינו
 אנשים רבים אהנו / אשר ישימו מולא שפתיהם אל חק אף גם
 לפעמים הכל הוא / ואם יקום אליהם איש חכם להורותם
 ולהבינם מהם גלו מניס בתורה שלא כהלכה / וסבלו ועיד עלינו
 שמלאך אליהם הוא / יתקון עלינו שנמו וידברו עלינו הועה
 יסחין הדרך הנה להקרא בשם ה' ? הלא תעטף שפתיים כוחות
 הוא בכלל לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא / ולהסיר כל
 המכשולים האלה הלא טוב לנפה על דרך החנוך אשר עד עתה
 נמאס וגבוה היה ונפרע נשים לבנו להסוף בעמנו דעת חכמת
 הענוה כי היא היא הסולם אשר מולא ארצה ורקסה מביע השמימה /
 ואנשי דעת עולים ויורדים בו לראות במבט גדולתו ואחדות ב)
 אמנם ידעת? גם חנוכי מחשבותיכם הלא תדאגו שילא לתרבות
 הרעה / אם יתנו את זניהם ללמוד מנעוריהם חכמה ודעת /
 יען ראיתם אנשים אחדים / אשר ערס דרכו בדרך החכמה /
 פיו בעיני רואיהם לדיקים ואולי גם חסידים / והגו יומם
 ולילה במשנה ובגמרה / וכאשר התחילו לדעת גם את החכמות
 זר בעיניהם הלמוד הראשון / סרו מהר מן המסלה אשר
 סלו אבותיהם / גם געלו בדרכיהם וילכו בדרך לא טוב
 אך החים יחטא ועל כל העדה תקלובו ? שאלו נא לחכמי
 הרופאים ויגידו לכם / שאם יש להם מולא לרפא מחליו /
 הלא יורוש ערס תת לו לרי אחרי סנות החולי / ואם יללחו
 למולא מותם או יקל להם להם לסמחלה תרופה : כן הוא
 בדרך מוסרי / להורות את העם הדרך הישר / ולללוח להביא
 אל המוסר האמתי / הלא טוב לחפש ולנקר אחרי המניעות
 ולצער

ב) על דרך הזכר וכל לפרש הכתוב וראית את אחרי ופני לא יראה / אך

לא רציתי להאריך ופוקיהו אחר אדבר מזה אי"ה .

ונצטר אוחס אס נמלאו / ואנשי מדע יבינו ויטילו או
 להטיב את דרכיו • והנה האנשים הנזכרים לכם למשל •
 הלא המה בנעוריהם לא ידעו ולא יבינו מדרכי המוסר האמתי /
 בחשבה הקהלכו / וגם שמעו ספורים רבים מהגילויים דעת
 האדם / כמו ספור הכל מולכת שגא ומשדים ולילים וכדומה
 לחלף אשר מיראים ומסחידים את לב האדם / וכל איש של
 אשר ישמעם יחורו פניו וינוס על הורדה דעת האדם להתחבס
 בקסמי ההכל על האנשים אשר לבם טחור בחפל / עוד שמעו
 בנית הסמר לעב מלמדי תנוקות על אומן האנשים אשר גדלו
 והלליהו בלמודים הרמים / ויאמרו עליהם דברים אשר נדו
 טלנם / ויחזיקו דבריהם אשר לאמר שדורשי חכמות שאלה
 ירדו / על הכתוב כל בניה לא ישובו / ואם אנשים כאלה
 המגדילים חכמת משא האמונה יולאים מצית הסמר / ויטילו
 מטט ללמוד מחכמות הדמות / אשר די להם לראות / איך
 עד עתה כונו בסגוריהם / ויבינו שעל תוהו נוסדו דברים רבים
 אשר שמעו עודם קטנים היו / ויחד חקם על מלמדיהם /
 וינעקו אוי ואבוי על אנדית הזמן / ויאמרו מאשריהם מקעים
 היו / ואת כל אשר למדו או שקץ הוא להם / ויטילו הכל
 אחרי גיוס / ולא יעמולו עוד להבחין ולהבדיל בין טוב לרע •
 יען יאמינו כי את הכל שקרו וכזו להם • אולם גם הם
 בתנועתם שנו / לו חכמו ויטילו את זאת כי עלו מן הפחת
 וילכו נפח הבלי מהשנותיהם / קירות לבי הומה לי על הרעה
 אשר נהימה בישראל / איש אל דרכו פנה / בגוד נגדו איש
 אחיו / וירדמו אוחס עד ההרמה / המורים יורו חלי החרס /
 דהעם ידברו עליהם סרה / חושבה נעשתה • לא כן דרכי
 והגוים אשר סביבותינו • הלא המה מטיבים את דרכיהם /
 ומדחיקים את השקר מהאמת / את ה' צורא שמים וארץ
 יעבדו / ואהבת האחים ידרשו גם יעמולו לכרות ברית שלום
 אחת / נחנו אשר היינו עד עתה לשטים בעיניהם וללגיניהם
 בצריהם / נושו והכלמו בית ישראל כי הייתם להפך / ותהי
 האמת נגדרת • עוד לא קמו בתוכנו אנשים חכמים וידועים /
 המישרים ומוכיחים אותנו בדרושים ראויים להשמע / כי מתי
 מספר אשר ילכו ממקום למקום לדרוש דברים / אף את חכמים
 הם

(שיר)

הם , לא יוכלו היטיב בתוכחתם , יען לא נודע לנו מעשיהם ,
זהעם כולו לא יעה אוננו לשמוע דבריו באמרו האים הלזה
צטונתנו הוז רוצה , הלא לקחת את כספנו הוז נא לכן לא
יזעילו דברי המוכים ותוכחתו נשארק מעל . אך מה לי עוד
להאריך בדברים , הלא כל איש חכם אשר יודע שמאנו , יעמול
להטינו כפי יכלתו , הלא טונה תוכחת מבולה מאהבה מסוקרת
נא אל תחרישו ממנו , אך בשמרו מתחרר ריב , מי יקיס או
יעקב הלא קטון הוז . ועשה אוחילה נא לאלהי ישעי , שיחמץ
את לבנו ללכת בדרכיו , ויכרוס שלום על כל העמים אשר
על פני האדמה , ונרית האמה לא תמוס מאחס ומאחנו ,
למען ידעון כל עמי הארץ כי הוז האלוהים ולו לבדו נאום
ההלה .

קענינסבערג יום א' כ"ח כסליו תק"ן לפ"ק .

מענדל ברעסלויא .

ב

הערות באיזה ענינים הכתובים

במאסף מ"ח ומ"ט והשובתן בצדן .

א בהנדל בין שאלת מדוע ושאלת למה , יפה דנתם ויפה
הנדלתם , וכן הנדלתי גם אני בספרי יריעות שלמה ,
אמנם בקלת יתר באור ונתונת טעם . מדוע יתמוס השואל
כשרואה איזה מעשה ואינו יודע סבתו בלשונו פעם לשון מדוע
ופעם לשון למה ? (א) הלא דבר הוז . ולריך להנדל בין
חומר

(א) ההנדל הוז מנואר ומפורש בהדיא במאסף לשנת מ"ט
נד שכ"ה . שאם ישאל השואל על הסבה דהפועלת
יתמוס לשון מדוע , ואם ישאל על הסבה התכליתית יתמוס
לשון למה . והנדל אלו ב' השאלות גם הוז מנואר שם נד
ש"ב מפורש ושום שכל .
דברי המאספים .

חומר המעשים הנעשים / יש מעשה המעמיד את הרואה
לשאל עליו מדוע נעשה ויש מעשה המעמיד אותו לשאל עליו
למה הוא נעשה . (ב) אולם מה שהנכנסת שאלת על מה
בסוג אלה השאלות חינו נכון בעיני . כי שאלות מדוע ולמה
שאלות התמיהה / נופלות על דבר זר ולא מנדר העני או
המוסר / כמו מדוע לא יבער הסנה שהוא דבר קמור ופלא
מתננד לטבע . למה אמרת אחתי היא / דבר מתננד
לאמת . (ג) ואין כן שאלת על מה שהוא נופל על דבר
פשוט

(ב) אין הדבר קולם כלל בחומר המעשים כי אם במין
הסבה שרואה השואל לדעת / וכמו שזכרנו .
דברי המאספים

(ג) דבר התמיהה או הפליאה הוא העדר ידיעת סבת
המסונן / אם יראה אדם דבר מה ולא ידע איך אפשר
היותו / כלומר שאי אפשר לו לזייר סבה קודמת המולדת
הווייתו / ויותר מזה אם יהיה נודע לו סבה מה המכרחת
היכך המסונן / והוא לא ידע הסבה המולדת מניעת התולדה
הזאת . הדבר שזו נסבה מוכרחת (צ"ישי אורזא"י) ונסבה
בלתי מוכרחת (אורזא"י אורזא"י) כמבואר במאסף ה"ל .
וא"כ אין להקטור שיחפוס המקמיה בלשון מדוע ולמה / כי אלו
יודעים סבת התפיסה הזאת / והיא תשקקו לדעת הסבות /
אשר על כן ישאל עליהן ויתפוס בלשון השייך לזה . אמנם
להיכך לא יהיה כל שאלת הסבה סימן התמיהה / כי יש שזייר
לו אדם אפשרות סבה קודמת מה אלא שהוא לא ידע אותה /
ואם רוצה לדעתה / יהיה לאיזה הכלית ביהיה ישאל עליה .
וכזה טעה הרב המגיד / כי כמו כן שאל יוסף לשרי פרעה /
מדוע פניכם רעים היום / אף שאין זה דבר זר כלל שיפלו
פני אדם לפעמים מסבה מה / אלא הוא רצה לדעת הסבה
המובלת זאת / אולי יוכל להיות להם לעזרה בהסיר אותה
וסובר ב"ה התולדה . וכן שאלת הידועה למה באתי אליך .
סעורו

כשזעו ומצוי ושראו ליהיה אלא ששינויו רבות והרואה אותו
שואל איזה סנה היא הגורמת אותו • כמו על מדה הכיתה
את אחרונה , הנה הכאת האתון אינו דבר פלא עד שיקפלא
עליו הרואה , אבל הסבות בזה מרובות • יש מזה אחרונה
בשכיל לנעוץ מן הדרך , ויש בשכיל שלא השגיחה בלכתה ,
ויהיה נשכיל מאחרת ללכת וכיוצא בזה , והרואה הכאתה לא
יתכן לו לשאול מדוע ולמה , כי אם על מה , דהיינו איזה
סנה גורמת הכאתה (ואריבר , וועטוועגן , איבר וואס)
וכדומה (ד) •

ב בשאלת איך אמרה תורה אחרי רבים להטות , אחר
שידוע שהשקר אלא הרוב והאמת אמנם אלא המעוט • זאת
השאלה כבר מנאסיה בספר נעתיק מלשון גרפת לאשכנז *)
ועם מוכרה בדרך התול • כי באמת הקושיא מעיקרה ליתא •
כי ההקדמה הראשונה שהאמת אמנם אלא המעוט שקר וכוונת ,
ממה שידוע ואין חולק עליו , שכל אדם יש לו שכל אנושי
כשזעו אין אחד משולל ממנו , אלא שכל אחד ואחד משמש שכלו
הפשוט

שעורו הודעת הכלית ביאתי אליך , בלי שום תמיהה • ועל
זה הדרך שמש הרב המגיד בענינו בתיבת מדוע , באמר
בהעברה הוזהר ונהיית טעם מדוע יהפוך השואל וכו' ,
ואם בזה תמיהה יקרא , הנה אין שאלה כלל בלא תמיהה •
וא"כ אין לתמוה כלל על הכנסת שאלת על מה בדברינו לא •
דברי המאספים •

(ד) הלא גם זה מוכרש גם כהיום על מדה שאלת הסבה
הגורמת (וועטוועגן , ואריבר) , כמו שימצא הקורא
שם כל זה בדרור במור , והרב המגיד לא ירד לסוף עומק
הבחינה הזאת , ולא לסוף דעת המחבר אשר דבר עליה
במקום הנ"ל • דברי המאספים •

*) Unumstößlichkeit der natürlichen Religionen.
Danzig, 1772.

הפשוט לענין אחר • יש משמש אותו לעניני המסחר ויש
 לו יד ושם בהננת הסחורות ומשלחת יד ולהבדיל גם האמת
 וקטוב מן השקר והרע וכל מגמתו אמנם בעניני המ"מ / לכן
 הוא מופשט ומסולק מהננת שאר ענינים שסילק עלמו מהם
 ולא הרגיל את עלמו אליהם כמו שהרגיל את עלמו לעניני
 המסחר • ויש משמש שכלו הפשוט לענינים למודיים וקונה
 תוספות דעת ויתרון הכשר חכמה לנפשו / והוא שוב ככל
 ובער לעניני המסחר / כי לא נכס באלה • ויש מציב לו יד
 בידיעת מיני אומנות לתת טרף לביתו / והוא שוב משולל
 ומנוער מידועת למודיות וסחורות • אבל הלא השם שגבן /
 שכל אחד יש בו יכולת לעשות הקשים אחרים / ולהוציא
 תולדת אחרית למעשה ע"פ שכלו הפשוט המקפצט על כל
 אישי המון • אלא שהשמים הנעשה ממנו מתחלק כפי חלוק
 מגמת המשמשים אותו / בנחיתה הפרטית הזאת בלבד ידק
 אמנם לחמור שהשקר אצל הרוב והאמת אצל המעוט ; דהיינו
 שאם נשאל לאיזה קבוצ מצי אדם על איזה ענין מעניני
 המסחר נד"מ / היו רובם עושים / והמעוט אמנם מכוונים
 אל האמת / וזה ממה שרובא דעלמא אינם סוחרים כי אם
 המעוט שבהם • וכן הדין בענינים למודיים • וכן בענינים
 אומניים • אולם מיד שנשאל לקבוצ בני אדם שכלם סוחרים
 על ענין מעניני המסחר / הדבר ידוע שהרוב מהם יהיו
 מכוונים אל האמת רק מעוטם יסללו בו • ואיה איפו א"כ
 הקושיא אצל הסנהדרין שמגמת והשכלות הקבוצ כלו מימים
 ימימה להוציא דין אמת לאמתו / שגוראי האמת אצל הרוב
 ותו לא מידי • המנין יבחון וידע ההבדל בין דברי אלה
 לדברים הנאמרים במאסף בשם ר' אהרן האללי (ה) •

תרנס

(ה) לדיקו בזה דברי הרב המגיה שדבריו מובדלים מאור
 מדברי ר"א האלי כי ר"א הנ"ל לא עבר על פני החקירה
 בלבד כי אם הכך בה והכך בהלעמוד על אמתת הענין • ומגלי
 להכריע ביניהם נעיר פה לבד / כי הנסיון מעיד בפרהסיא
 נגד מה שהקדים הרב המגיה שבענין אחד האמת אצל הרוב •

כי

(שיח)

ג. חרונם הפסוק לכו נא ונוכחה ננו' אם יהיו חטאיכם
כשנים ונו' על פי החכם ר' דוד פרידלענדר ישר מאוד
בעיני . אלא שלפי משפט הלשון חסרה ה"א התמה , והיה
צריך לומר , אם יהיו חטאיכם כשנים הבשילג ילבינו , ואם
יאידימו כחולע הכצמר יהיו . כמו ואם שרה חברת
תשעים שנה חלד , שלדעת המתרגם הנ"ל היה נ"כ לומר
ואם שרה בת תשעים שנה חלד בלי ה"א התמה (ו) .
מלת

כי בעיני הלמודיים רבים ננסיס לנית הספר והמשכילים
הנחרים למעט מועיר המה , כן בחורניים להוציא דין אמת
לחמקו ע"פ סגרא ישרה וסקול דעת נכון , כן בחוכניים
שרנים כלבו מסונד ולא השכילו להשכלת קאפערניקוס ונייטאן
וחנריהם המעטים , וכן בעצמיות , ובאלהיות , וכן בכל דבר
חכמה , שצריך התבוננות רבה , ואין יד שכל אנושי פשוט
מנעת אליו . ובעיני האומניות כיוצא בזה , כי אף שיש כמה
ובמה סנדלרים , כמה ובמה חייטים , כמה וכמה נגרים ,
ש'מדו את אומנותם , מ"מ המעטים בלבד יגיעו עד ההשכלמות
היותר אפשרית בה , ויותר במלאכת מחשבת , כמו הציור
והנגון , שמעט מועיר מכל המתעסקים בהם ישיגו להגיע אל
השלימות . גם בעיני המסחר , אף כי זבין וזביגה חגרא
איקרי , מ"מ הסוחרים המשכילים אשר ידעו להבחין ע"פ
שכלם ולהרכיב אותן המקריות המסכימות לתועלתם ואשר
הם יודעי העמים , עת לקנות ועת למכור , עת לאסוף ועת
לפור , וכיוצא בזה , המה המכטיס . וזה התבונה נכפש
המכונה בל"ע בשם שכל , (גטיקליקייט . טעניא) בל"א ,
ולאו כל אדם זוכה בה , ולפי שכלו יהולל איש . ויש להאריך
בזה הענין מאוד , אלא שאין כאן מקומו . ד"הט .

(ו) אין לדמות חמיד דבור מליניי לדבור הגדה פשוטים ,
כי המלינה לא חשומר בכל עת הכללים הידועים
בלשון , אבל חכונם לפעמים מכני נחות מהנעט בלבד
כמובאר במ"א דומה לזה מלינו (חנקוק ח' י"ב) ה' למשפט
שמתו

ד מלת אויר , אמר מהר"ם (בהגהתו לתרגום הקנה
 להרמב"ם) שאינה לשון עברי , ולא דק הטעם . כי
 מלת אויר מנודת אור בוי"ו נראית , ע"מ לעבר או פקח או
 עור , מנודת עור , דהיינו מי שעלה עור על עינו . וכן
 חוור מנודת חור , חור כרפס והכלה , שר"ש סלי
 חורי , לשון לונן , ואמר לא עתה פניו יחווור , כך שם
 צביר מן אור , ור"ל מקום שיש בו מעבר-לאור לעבור בו ,
 לא פוקי כשים שם גשם שהוא מעכב את האור ואינו מניחו לעבור
 כי חוצץ בפניו . וא"כ מלת אויר על כל חלל , ומקום ריק
 שאין בו גשם נקרא אויר . ע"ש שיש בו תהלוכות האור בלתי
 מעוכב מלהתגלות . או יהיה ענין אויר מוליך ומביא האור
 (ויצט לייטר) , כמו שידוע שע"י האויר האור בא אלינו ,
 ובמקום שאין אויר האור הולך וכנה (ז) .

לובליניץ כ"ה אייר תק"ן לפ"ק .

שלמה פאפענהיים .

שמתו ואור להוכיח יסדתו , ששעורו כפי הנראה על פי
 והמשך הענינים ג"כ לשון תמייה , הכי זא למשפט שמת
 ולהוכיח יסדתו כאשר יראה המעיין שם .
 דברי המאספים .

(ז) נראים דברי הרב המגיה בזה . ואף כי האויר הוד
 המכונה בלע"ז (עטהער) , שהוא סבת הגעת קרני
 האור לנו , לא נודע כי אס בדורנו עתה , מ"מ הנסיון
 שחכמה האור בלי אויר כלל הוא ישן נטון . אמנם חד מן
 חזריא אמר שחכמת אויר היא בעצמה הקינה היונית
 (אויט) , וכמו שמצינו שהרבה פעמים שמש חו"ל נמלות
 יונית .
 דברי המאספים .

(ש ב)

מ כ ת ם

פתי יאמין לכל דבר •

אתה תאמין לכל דבר
לדברי כל שב ועובר
לכל דרעיון רוח • ספורי נשים
הבלי אדם • ברו אנשים
נפלאות • לא הבוט עין
אותות • ילידי אפס ואין
סרעפי שוא • מעשי תערועים
חזוני לילה • טובים ורעים
לכל מרחלל בדברי שקר
דברי כזב • אין חקר
מתי איש בער תאמין
כי פתי לכל דבר יאמין •

ב — ב — י